

Zackenberg – 3. rejsebrev 2010. Kilde: Fyns Amtsavis

Tredje historie fra Zackenberg: De stedfaste planteædere

Arktis rummer en kæmpe variation i nedbørsmængde. I det lavarktiske Sydøstgrønland falder der mere end 2500mm om året. Til sammenligning er den gennemsnitlige danske nedbørsmængde på godt 700mm. De lavarktiske temperaturer i det sydøstlige hjørne forhindrer at der kan vokse den frodige skov som nedbøren ellers muliggør. Jo længere man bevæger sig nordpå langs Grønlands østkyst des mindre nedbør falder der, og helt oppe i det nordligste landområde på jorden, i Pearyland, finder man den arktiske ørken. Her er nedbørsmængden nede på ca. 100mm om året eller derunder. Trods denne yderst beskedne vandmængde, vokser der langs de mange smeltevandsløb og i de sparsomme kærplanter nok til at brødføde planteædere, så store som moskusoksen.

Plantedækket og den årlige vækst er den faktor, der bestemmer mængde og antal af dyr samt antallet af lag i fødekæden. Jo mindre plantevækst desto færre lag i fødekæden. Ved Zackenberg er den årlige nedbørsmængden omkring 225mm (160-300mm). Her finder man lidt populært sagt de sidste større sammenhængende vegetationsflader og dermed et "rigt" plantedække. Det er dog meget varieret og rummer alt lige fra ørkenlignende afblæsningsflader til vandrukne kær med en meget tæt vegetation. Under hele herligheden ligger 200-400 meter bundfrossen jord, hvor kun de øverste 75cm tør op hvert år. Denne tynde aktive jordbund begrænser dermed planternes rodvækst og låser også en stor del af næringsstofferne. Alle disse begrænsninger påvirker planteæderne. Ved Zackenberg finder man blandt de stedfaste planteædere moskusoksen, polarharen, Halsbåndlemmingen og fjeldrypen. De formår på forunderlig vis at stå den tre måneder lange mørketid igennem (november – januar) med temperaturer ned til 35 minusgrader.

Lemmingbestanden svinger ved Zackenberg med en treårig cyklus. Men der er sket noget siden 1998, hvor der sidst var en markant stor bestand med ca. 430 vinterreder inden for én km². Siden den gang har antallet af vinterreder ikke været over 240, dvs. næsten en halvering. Det burde være et såkaldt lemmingår i år, men alt tyder på, at der kun bliver registreret ca. 30 vinterreder, hvilket er ca. halvdelen af sidste bundrekord fra 2003. Da lemmingen er en nøgleart i det arktiske økosystem (dvs. en art som en lang række andre arter er afhængig af) har det ikke manglet på synlige effekter. Der er ikke siden 2003 fundet tegn på lækat i undersøgelsesområdet. Mangel på lemminger har i år gjort at den Lille Kjøve ikke fik unger på vingerne. Der blev inden for 19km² kun lagt et kuld (to æg), mod op mod 21 kuld i tidligere år. Disse to æg fik kun lov at ligge i fem dage, så var de ædt af polarræven. Polarræven er altædende og kan skifte til mange slags fødekilder (modsat lækatten). Men 2010 er også et hårdt år for den. Det tynder kraftigt ud i antallet af rævehvalpe, og det er tvivlsomt om blot en enkel af dem kommer gennem vinteren, som for alvor begynder i oktober.

Rypen er en hønsefugl og kunne i princippet flyve sydpå, men bliver i området og finder den fornødne vinterføde (knopper, frø og bær) på de områder, hvor vinterens snedække er tyndt. I år er der blevet set en høne med 9 kyllinger. Både hønen og ungerne er godt camoufleret, mens hannen først meget sent på sommeren når at fælde de sidste af sine hvide vinterfjer. Det gør ham meget iøjefaldende for rovdyrene og er hans bidrag til at lokke fjenderne væk fra parrets fælles afkom med sit eget liv som indsats.

Moskusoksens tætte underuld og lange dækhår er yderst velegnet til at modstå vinterstormene, og deres brede klove og kraftige hoveder har gode chancer for at komme igennem snelaget og ned til de livgivende planter under sneen. Det kan visse steder gå hårdt ud over plantedækket, og der ses flere steder store områder, hvor mosebøllebuskene er tæt afgræsset og visse områder øjensynligt helt ødelagt.

Mens Zackenbergs forskere alle vender snuden sydover inden vinteren for alvor bider sig fast, skal Sirius patruljens slædehold berede sig på vinterens komme. Begyndelsen af august er skibstid og lig nu ligger det store røde fragtskib for anker ud for Daneborg. Over radioen kan vi alle følge med, når skibsbesætningen og Siriusfolk koordinere løsningen af de 11 store containere med byggematerialer og fødevarer samt brændstof til varme anlæg og den lokale tankstation for Twin Ottere.

Solen er nu nede bag fjeldene mod nord i ca. 3 timer, men der er stadig nogle dage til den for første gang når under horisonten mod nord.

Thomas Bjørneboe Berg